

YUGOSLAV DEVLET İKTİSADÎ TEŞEBBÜSLERİ *

(Sosyalist Devlet Uygulamasında İktisadî İdare)

Asistan Dr. Mehmedcan KÖKSAL

G İ R İ Ő

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği ve kendisini izleyen Halk Demokrasilerinde ¹, kamulaştırma ile güdülen amaç, devletleştirme ile dönüşmüş olarak ², Kapitalizmi ortadan kaldırmak olduğu kadar, Plânı gerçekteştirmek olarak da ³, ortaya çıkar. Gerçekte, iktisadî davranışlar dizisinde marksist felsefeden doğan bu özellik, öncelikle Devlet teşebbüsleri ve onların üzerlerindeki denetimin, bu rejimlerde, siyasal demokrasilerden tümü ile başka bir düzene bağlanmasını gerektirmektedir ⁴.

Yapılacak açıklamalara ışık tutması bakımından, gözden kaçırılmaması gereken bir de şu gerçekte var: Halk Demokrasilerinde, zel sektör hemen de silindiği için, bahis konusu denetimde büyük açıklık ve sadeliğe kavuşulmaktadır ⁵.

---

*) Bir terim açıklaması yaparak, Batıda «kamulaştırılmış teşebbüsler» ya da, «kamusal teşebbüsler» denmesine karşılık, sosyalist ülkelerde «Devlet Teşebbüsleri» dendiğini belirtmek isteriz.

1) *Paraf, P.* : Les Dmocraties Populaires, Ed. Payot, Paris 1962.

2) *Katzarof, K.* : Le Problme du Contrle en matire de Nationalisations, Dr. Sc. No. 7/8, 1957.

3) *Marczewski, J.* : Planification et Croissance Economique des Démocraties Populaires, Tom I/II P.U.F. Paris 1956.

4) *Stainov, P.* : La Nautre Juridique des Actes de Planification dans l'Etat Socialiste, R.D.P. 1963, sa. 917 vd.

5) *Lescuyer, G.* : Le Contrôle de l'Etat sur les Entreprises Nationalisées, L.G.D.J. Paris 1959, sa. 69.

YUGOSLAV İKTİSAT SİYASETİ BAKIMINDAN GEÇİRİLEN
AŞAMALAR

1946 Yugoslav Anayasası⁶, Federal Teşkilât (Kuruluş) Kanunları olsun, Federe Halk Cumhuriyetleri Anayasası olsun, Sovyet ideolojisinin ve 1936 Stalinci Sovyet Anayasasının etkisinde hazırlanmıştı⁷. Ancak, bu etkileniş bir taklide kadar gitmiş değildir. 1948/1956 yılları arasında Doğu Avrupa ülkelerinde görüldüğünden tümü ile değişik olarak, Yugoslavya kendi yerel gerçeklerine bağlı bulunuyordu⁸. Bundan ötürüdür ki, 1946 Anayasası, Yugoslavyayı ne bir «Sosyalist Devlet» gibi, ne de bir «Halk Cumhuriyetleri Birliği» gibi tanımlıyor, fakat bir tek «Federatif Halk Cumhuriyeti» olarak belirliyordu. (madde 1)⁹.

İktisadî hayatta da, 1946 Anayasası ile köklü bir değişiklik yapılıyor, faaliyet gösteren bütün teşebbüsler devletleştiriliyor, bu yoldan Sovyetler Birliği örneğine tam bir uygunlukla, iktisadî ve toplumsal siyasetin yörüngesinde, kapitalizmden sosyalizme tümlü bir dönüş sağlanıyordu¹⁰.

1946/48 yılları arasında, savaş ertesinde Devletin eline geçen teşebbüslerin sayısı daha da arttırıldı. Bütün sanayi ve ticaret teşebbüsleri, ulaştırma hizmetleri devletleştirilip, Devlet İktisadî Teşebbüsü durumuna sokuldu. 23 Mayıs 1946 tarihli kanun, bu teşebbüslerin organizasyon ve yönetimlerini nizamlar iken, şu esasları öngörüyordu: Teşebbüsler genel olarak Bakan tarafından atanan bir Müdür eliyle yönetilir. Müdür, kanun ve tüzükleri uygulamak biçiminde beliren genel yönetimin başıdır. Bunun yanında Bakanın direktif ve nizamladığı kuralları da uygulayan bir Devlet memurudur. Müdürün teşebbüsü bağlayan sözleşmeler konusundaki yetkisi,

6) *Fabre, M. H.*: La Constitution du 31 Janvier 1946, R.D.P. 1946, s. 454. *Mouskhely, M.*: La Notion Soviétique de Constitution, R.D.P. 1955, sa. 897.

7) *Tanner, H.*: Lettres Yougoslavie, Les Principes Economiques de la Nouvelle Constitution, Le Monde, 10 Ocak 1946.

8) *Bobrovski, C.*: La Yougoslavie Socialiste, Lib. Armand Colin, Paris 1956, sa. 137 vd.

9) *Djordjevic, J.*: La Yougoslavie, Démocratie Socialiste, P.U.F. Paris 1959, sa. 18 vd.

10) *Vedel, G.*: Les Démocraties Soviétique et Populaires, Cours de Droit 1956/57 Fasc. III, sa. 272 vd.

bu son iki duruma göre geniş sayılır ise de, bu son durumdaki eylemleri de yüksek organlar tarafından tesbit edilen plânlara ve onların genel çizgilerine uymak zorundadır. Görülüyor ki, bu yılların Yugoslavyası bir Devlet Kapitalizmi aşaması içinde bulunuyor, sıkı sıkıya böyle bir düzeni uyguluyordu ¹¹.

Ancak 1948 yılından sonra Yugoslavyanın, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği ile siyasal bağlarının kopması, Devletin iktisadî yörüngesinde esaslı değişiklikler ortaya çıkardı. Fakat, Sovyet Rusyanın etkisi ile başlayan Plânlı iktisat uygulaması 1951 yılına kadar, beş yıllık plân biçiminde sürdü. Bizim bahis konusu ettiğimiz değişiklik iki açılı bir görünüş arz ediyordu: *Önce*, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğinden ideolojik karakterde bazı değişmeler oluşmakta ¹², *sonra*, plânlama konularında bir takım değişiklikler yapmak zorunluluğu ortaya çıkmakta idi. Bu iki başkalıklı görünüş, özellikle Devlet İktisadî Teşebbüsleri açısından önemli bulunan iç iktisat siyasetine bağlı teknik bir değişikliği de, birlikte getiriyordu. Gerçekten de Plân hükümleri, öncelikle bağlı buldukları merkez kuruluşu nedeni ile merkezleşmiş bir denetimi getirmekte idi. Bu ise, o yılların Yugoslavyası örneğinde az gelişmiş bir ülke için çok zordu ¹³.

Şu da var ki, bu arada 1949 danberi, girişilmiş bir reorganizasyon eylemi ile, İktisadî Teşebbüslerin yönetim düzeninde bazı değişiklikler olmuştu. Bu değişikliklerin başında, genellikle taşıyan danışma yollarının kullanılması ile biçimlenen ve çalışanlarla işçileri de bununla bahis konusu yönetime yaklaştıran bir yöntem geliyordu. Öyle ki, daha sonra bu yöntemin geliştirilerek, gelecekteki Yugoslav Devlet İktisadî Teşebbüslerinin değişim ve evrim ile aldıkları yeni biçimlerin esasına bağlı bir tip yarattıkları görülmektedir ¹⁴.

Netekim, 1950 tarihli Kuruluş Kanunu bu konuda Sosyalist devlet uygulamasındaki ölçütleri Yugoslavyada kurarak, işçiler eli ile işletilen İktisadî Teşebbüslerin meydana getirilmesini sağlayan, önemli bir aşamayı işaretlemektedir. Bu değişiklik, sanayi, ticaret ve ulaştırma sektörlerinde üretim ve verim ile kurulacak ilişkileri, bir başka biçimde yeniden kurmuş oluyordu. Gene bu değişikliklerdir ki,

11) *Djordjevic* : 38, 39.

12) *Krşz* : *Mouskhely* : 897 vd.

13) *Lescuyer* : 71.

14) *Stoyanovitch, K.* : *Le Régime Socialiste Yougoslave*, L.G.D.J. Paris 1961, sa. 312/318.

sanayi sektöründe, ticaret ve ulaştırma arasındaki üretim ilişkisini ilgilendiriyordu. Buna uyularak, ya bazı özel işlemlerin toplumsallaştırılması, ya da doğrudan doğruya mülkiyetin toplumsallaştırılması yolu ile, tarım alanında da çeşitli kooperatifler kurulmuştu¹⁵.

Gerçekte Kooperatifçilik, Yugoslav iktisat siyasetinde ilerideki sürelerde İktisadî Teşebbüslerde de uygulanacak bir esas ortaya çıkarmıştır: Çalışanların, işçilerin teşebbüs yönetimine katılmaları¹⁶. Böylelikle, eski iktisadî demokrasi ilkelerinin bir zorunlu sonuç ve evrimi olarak, işçi sınıfına teşebbüslerde bir takım haklar tanınması, kooperatifçilikten Devlet teşebbüslerine de geçirilmiş ortak bir siyaset aracı oluyordu. Ancak şunu da belirtelim ki, bu siyaset aracının kullanılması ülkeden ülkeye değişiklikler göstermektedir. Daha önceleri, Birinci Dünya Savaşı sonralarında bir çok devletler bu alanda, İşçi Konseyleri kurmuşlardı. İkinci Dünya Savaşını izleyen yıllarda da, Anglo - Sakson ülkelerde, Sınaî Demokrasi adı altında bu siyasetin geliştirilmek istendiği görülmektedir¹⁷. Kaldı ki, işçi sınıfına bir takım haklar tanınması bir davranış fikri olarak, eylemsel alanda uygulanmasından daha önceki sürelerle kadar uzanır. Bu durum, işçi sendikalizminin programının başlıca esaslarından biri olduğu gibi, sosyalist hareketlerin temelindeki başlıca eğilimlerden de birisidir. Kısaca, İktisadî Demokrasinin eskiden beri var olan bir sorunudur.

Esasen, biz de inanıyoruz ki, bu değişiklik Kardelj'in de ifade ettiği gibi¹⁸, Yugoslavya bakımından sosyalizmin ilkelerindeki anlayışın 1953 yılına kadarki geçiş süresine etki yapan düşüncelerden doğmaktadır. Gerçekten, Kardelj'e göre, sosyalizm, ancak milyonların oluşturduğu kitlelerin, proleteryen bir parti yönetimine katılması ile ayakta durabilir. O halde sosyalizmin gelişmesi, sosyalist demokrasinin şu ilkesine bağlanması ve onu elden bırakmaması ile somutlaşabilir: Kendi kendisini yönetmek (auto gestion), diğer bir deyim ile, Devlet yönetiminde olsun, Devlet teşebbüslerinde olsun, halk kitlelerinin en ast organdan, en üst organa kadar, yönetime katılmaları.

15) Djordjevic : 40, 41.

16) Castellan, G. : Yougoslavie, Un Protestantisme Marxiste, Les Annales de l'Economie Collective 48 è. Année Nos. 559/561 Janviers / Mars 1960, sa. 71 vd.

17) Philip, A. : La Démocratie Industrielle, P.U.F. Paris 1955, sa. 34 vd., 60.

18) Bobrowski : 136 vd.

Düşüncelerdeki bu değişiklik, Sovyetlerdeki düzenden ayrılmayı gerektirmiş, bir yandan Batı Parlâmentarizminin belli bir takım değerleri kabul edilirken, diğer yandan da bu siyasal farklılaşmanın yanısıra, iktisadî yönde halk kitlelerinin bu konularda işleyen teşebbüslere ve onların denetimine katılmaları gerçekleşmiştir.

Siyasal yönden oluşan değişiklik sonucunda ¹⁹, Komünistler Birliği adını alan eski Komünist Partisi, iktisadî hayata artık eskisi gibi doğrudan doğruya, siyasal ve toplumsal hayatın yanı sıra katılmayıp, yalnızca yetiştirici bir rolü oynamaya başlamış bulunuyordu. Öncelikle, 7 Kasım 1952 tarihinde Yugoslav Partisinin, Büyük Kongre kararları bunu doğrulamakta ve hattâ emretmektedir ²⁰. Böylece Komünist Parti, Yugoslav siyasal ve iktisadî hayatında tek yönetici olmaktan çıkıyor, daha çok ve doğrudan doğruya yetiştirici bir toplumsal kurum olmak niteliğine bürünüyordu.

Diğer yandan iktisadî alandaki Sovyet etkisinden kurtuluş, kendisini 1953 tarihli Anayasa'da da, özellikle göstermektedir. Genel olarak 1953 Anayasası, yukarıda işaretlediğimiz düşünce ve olayların dürtüsü ile, halk kitlelerinin Devlet İktisadî Teşebbüslerinin, hem eylem ve hem de denetilmeleri konusunda taşıdıkları hakları, aşağıdaki sınırlar içinde öngörüyordu:

1) Doğrudan doğruya, ya da üretici işçi sınıfınca seçilen İşçi Konseyleri ²¹ aracı ile Kooperatif ve Devlet İktisadî Teşebbüslerini yönetme hakkı,

2) İktisadî Teşebbüsün temsil organlarına üreticilerin seçilebilmek hakkı,

3) Gelirlerini, toplumsal görevlerini yerine getirmiş olmak şartı ile dilediği gibi kullanmak hakkı, (Teşebbüslerin bu gelirleri bir pay ölçütüne göre, üretici işçi sınıfına da bir hak sağlıyordu)

4) İşçilerin yönetime katılmaları ile, atanmalar konusunda teşebbüsleri etkileyeceği açıktır. Bu bakımdan da, işçiler açısından, atanma konusunda bir paydaş yetki, ya da hak bahis konusu olabilir.

5) Kendi çalışma plânlarını özerk olarak teşebbüslerin belirlemesi konusundaki eylem ve işlemlere dolaylı bir katılma hakkı ²².

19) *Vedel* : 277, 278.

20) *Bobrovski* : 139; *Hauriou, A.* : Cours de Droit Constitutionnel Et-ranger, Cours de Droit 1961/1962, Paris 1962, sa. 91.

21) *Lescuyer* : 72.

22) *Bobrovski* : 43.

YUGOSLAV DEVLET İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN
ÖRGÜTLENMELERİ BİÇİMİ

I. Yönetim Örgütü.

Yugoslavyada, Devlet iktisadî teşebbüsleri üzerindeki denetim, ileride görüleceği gibi, nasıl yönetimlerinden kesin olarak bir ayrılık arz ediyor ise, ona yaklaşık bir biçimlenme ile örgütlenmede de, Devletin pay ve rolü öylesine Teşebbüsün dışında kalmaktadır. Bu, gerçekte Yugoslav uygulamasının kendisine özne bir yanını kurmaktadır. Ne var ki, bu yöntem bugün dereceli olarak bir çok ülkede kabul edilmiş görülmektedir.

A. Yönetim Organları :

Yugoslav İktisadî Teşebbüsleri, doğrudan doğruya, ya da dolayısıyla seçimle kurulan iki ayrı organla yönetilir : İşçi Konseyi ve Yönetim Komitesi.

1. İşçi Konseyi:

İşçi Konseyi, teşebbüslerde çalışan işçilerin genel oyla, doğrudan doğruya seçtikleri işçilerden kurulu bir meslek örgütüdür²³. Bu Konsey, teşebbüslerin en yüksek organıdır.

2. Yönetim Komitesi :

Teşebbüslerin Müdürünü de içine alacak bir biçimlenme ile, İşçi Konseyi tarafından seçilen, 3 - 10 arasında üyeden kurulu bir organdır. Yönetim Komitesinin Müdürden ayrı bir de, Başkanı vardır.

1950 tarihli, Teşebbüslerin işçilerce yönetilmesine ilişkin kanun, onun etkilerini taşıyan 1953 Anayasası ışığında, Yugoslav iktisat siyaseti, görülüyor ki, 24 Temmuz 1947 kanununun getirdiği düzenden tümü ile ayrılmışa benzemektedir. Gerek İşçi Konseyi, gerek Yönetim Komitesinin kuruluşlarına Devlet hiç bir türlü karışımında bulunamamaktadır²⁴.

23) *Lescuyer* : 72.

24) Böylece André Hauriou'nun deyimi ile, bir toplumsal yönetim veya işletme ortaya çıkıyor. (*Gestion Sociale*) Bu, işçiler arasında bir toplumsal bilinç doğurduğu gibi, gençlerin işletmeye bağlı işlemlere alıştırılması ile ilgili bir takım faydalar da sağlamaktadır. Yatırımlar, teşebbüslerin gelişimi ve fiatlama siyasetini de artık, bu toplumsal bilinç yönetecektir. Geniş bilgi için bkz: *Hauriou*, 87 vd. ayrıca gene bkz: *Stoyanovitch*, 313 vd.

B. Yönetim Organlarının Yetkileri :

Teşebbüslerin yönetim organlarının incelenmesi, yönetim ile denetim arasında bir yetki paylaşılmasının, bölünmesinin ortadan kaldırılmış olduğunu gösterir. Şöyle ki :

İşçi Konseyi, yönetim organlarının yetkilerinin genişliği bakımından, yukarıda da işaretlediğimiz gibi, başta gelenidir. Teşebbüsün iktisadî siyasetini belirlemek ve dönemli hesaplarını incelemek yolu ile onaylamak onun yetkisine bırakılmıştır. Kendi kurduğu Yönetim Komitesinin eylem raporlarını tetkik de, böylesine onun yetkisindedir. Şu duruma göre, sürekli denet yetkisi işçi Konseyi'nde toplanmaktadır.

Yönetim Komitesi ise, İşçi Konseyinin direktifleri altında günlük faaliyetler ile ilgili icracı bir rol oynamaktadır.

II. Devletin İktisadî Yönetime Karışımının Sınırlılığı.

Teşebbüslerin Müdürleri her iki yönetim organının da direktiflerini yürütmekle görevlidir. Ancak, Müdür aynı zamanda Devletin de temsilcisidir. Bu son temsilcilik nedeni ile, teşebbüs eylemlerinin kanunlara uygunluğunu gözetecektir. Bu duruma göre Kamu Kudreti, yalnızca hukuksallık denetimi yapmış olmaktadır. Müdürede kişiselleşen bu denetin başlıca aracı, kendisine tanınan «Veto Hakkı»dır. Müdür, ister İşçi Konseyi, ister Yönetim Komitesince olsun, kanuna aykırı olarak alınmış kararları askıda bırakabilir²⁵. (Talikî Veto)

Buna karşılık, yönetim organları kararlarının icrası konusunda ayak direrler ise, uyuşmazlığı çözümlmek yetkisi Devlete değil, Komün Halk Komitesine verilmiştir. Müdürün teknik ve ticarî eylemleri, kanunsallık, ya da hukuksallık denetinden daha önemli sayılması nedeni ile, Kamu Kudreti değil de İşçi Konseyince seçildiği göz önünde tutulur ise, Devlet denetiminin, yönetim alanında neden bu kadar zayıf olduğu kendiliğinden anlaşılır²⁶.

25) Burada kısa olarak açıklanan noktaların, Anayasa Hukuku ile ilgili yönlerden değerlendirilmesi için bkz: *Vedel*, 292 vd.

26) Yugoslav İktisadî Teşebbüslerinin, marksist düzen açısından ele alınışı için özellikle bkz: *Uvalic, R. : Le Marxisme à la Lumière de l'Expérience Yougoslave, Influence des expériences Communistes sur les doctrines, Centre d'Etude des Pays de l'Est Institut de Sociologie Solvay Université Libre de Bruxelles Semaine d'Etudes 27/31 Octobre 1958 en Collaboration avec le Centre national pour l'étude des pays à régime communiste Bruxelles 1959, sa. 17 vd.*

YUGOSLAV DEVLET İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN
DENETİMİ

Genel Olarak :

Teşebbüslere verilen geniş çaplı özerkliğin sınırını kuran Devlet deneti, özerk karar verme organlarının çokluğu karşısında, iktisadî siyasetin birlik ve uyumluluğu amacını sağlamak amacı gütmekle kalmaktadır. Gerçekten de, bu anlamda olmak üzere, 13 Ocak 1953 tarihli Yugoslav Anayasası bu teşebbüsleri Devletin iktisadî teşebbüsleri olarak değil de, sosyalist ekonominin temelleri olarak göstermektedir.

I. Denetim İle GÜdülen Amaç.

Federal İcra Konseyi'nin nizamladığı ve 23 Aralık 1953 tarihinde yürürlüğe giren bir Tüzük, iktisadî teşebbüslerin, ulusal mülk, kamusal mal varlığı olarak kendilerine emanet edilen temel araçları İktisadî Plânı göz önünde tutarak, rasyonel bir yolda yönetildikleri amaca uygun kullanacakları kuralını koymaktadır. (madde, 2)

Aynı tüzük, teşebbüslerin kendilerine emanet edilen malların tamamından sorumlu bulduklarını belirtmekte, öncelikle de yıpranma ve aşınma konusunda ayrıntılı hükümler nizamlamaktadır. (madde, 60)

Bütün bunların ışığında, Yugoslav Anayasa düzeninde İktisadî Plân ve işlemler konusunda, Federal Meclisin yapacağı kanunların hazırlayıcısı görevini yerine getiren Federal Konseyin bu Tüzüğünün hükümlerinden de anlaşılacağı gibi, denet ile güdülen amaç, sonuç olarak iki ilkeye indirgenebilir. Şöyle ki :

Yugoslav toplumsal mülkiyet esasları ile açıklanacak bir nitelik olarak, üretim araçlarının toplumsal mülkiyete konu bulunması, iktisadî düzende temel olan iki ilkeye dayanır. Bu ilkelere *ilki*, üreticinin bağımsızlığı biçiminde beliren, iktisadî işletmelerin doğrudan doğruya işçilerce yönetilmesidir. *İkinci ilke* ise, teşebbüslerin hukuk ve iktisat yönleri bakımından bağımsız olmalarıdır.

İşte, denetimle güdülen amaç, işletmelerin bu doğrudan doğruyalığının ve toplumsallığının, bunlardan doğan bağımsızlığının hukuk ve kanun bakımından, nizamlayıcı kurallara uygunluğunu sağlamak olmaktadır.

II. Denetimde Kullanılan Araçlar.

Yukarıda da belirttiğimizce, Yugoslavya'da Devlet organları, Teşebbüslerin yönetimlerine katılmazlar. Fakat hukuk ve kanunların uygulanmasına *nezaret etmek* zorundadırlar. Bu durum kamu makamlarına, Plân yönünden önemli bir denet yetkisi kazandırmaktadır. Ancak, burada bir ayırım yapmak gerekir. Şöyle ki:

Kamu hizmeti niteliğinde olmayan teşebbüsler bakımından Plân, somut üretimi, satış ve fiyatları belirlemek zorunda değildir. Kamu hizmeti niteliğinde olan teşebbüsler için, fiyatlar, iç kuruluş ve yatırım programları, vergi yükleri bakımından Plânın emredici bir yanı vardır.

Kamu hizmetlerinin, sosyalist düzende kazandığı önem, denete eski otoriter görünüşünü korumak zorunluluğunu yüklemekte devam etmektedir.

Denetimler, teftişler aracı ile yapılır. Teftişler sonucunda, nizamsızlıklar tesbit edilir ise bu durumda, Devlet teşebbüsünün bulunduğu yerdeki Halk Komitesi bir takım müeyyideler uygulamak yetkisindedir. Bu müeyyideler arasında başlıcaları, Müdürün azli, İşçi Konseyinin feshi ve yönetime el koymaktır.

Bu teftişler sonucunda verilen kararlara karşı, Federal Cumhuriyet İcra Konseyi'nde itirazda bulunulabilir ²⁷.

Eğer, nizamsızlıklar daha geniş bir alanı tutuyor ve ulusal iktisat bakımından genel bir önem taşıyor ise, müeyyideler doğrudan doğruya Federal İcra Konseyi tarafından uygulanır.

9 Mart 1956 tarihli bir başka Tüzük de, aynı teftiş ve itiraz yollarını teşebbüslerde çalışan işçi ve müstahdemler konusunda nizamlamış bulunmaktadır.

Bütün bunların sonucunda şu gerçek ortaya çıkıyor :

Yugoslavyada Devlet, genel kural olarak, ancak kanun ve tüzüklerin uygulanmasını denetlemektedir. Hattâ bu anlamda olmak üzere, Yugoslavyada denetimin etimolojik anlamına, çok daha yaklaştığı haklı olarak ileri sürülebilir ²⁸. Hattâ o kadar ki, aynen 1946 Anayasasının 1953 de değişen mantığı ile, 1953 Anayasasının da 7 Nisan 1963 de değiştirildiğinde de aynı mantığı korudukları görülür. Gerçekte maksist bir görüşü yansıtan hukuk kurallarının, bu arada Anayasaların değiştirilmesi bile, genel bu marksist görüşle

27) 23 Aralık 1953 tarihli Tüzük, madde: 63 ve 64.

28) *Lescuyer* : 75.

savunulmakta, eşyanın zorunluluğu ile sarsıntısız oluşmaktadır. Çok defa ifade edildiği gibi, alt yapıda bahis konusu olacak değişiklikler, hemen sonrasında üstte, kalıp niteliğinde bulunan hukuk kurallarında da bir değişikliği gerektirmektedir. Özellikle, Sovyet yazarları bununla, geleceğe uzanan «program» ile, bugünü ve dünü yansıtan «Anayasa» arasındaki farklılaşmayı açıklamaktadırlar²⁹.

Belirtelim ki, bu düşünce batıda da paylaşılmaktadır. Ancak, kanaatimizce bu paylaşılmanın başta gelen nedeni, batılı yazarların Yugoslav sosyalist denemesini, Sovyet sosyalist denemesinden daha serin kanlılıkla izleyebilmeleridir³⁰.

Yugoslavyada gerçekleştiğini gördüğümüz, sosyalist Devlet uygulaması açısından, iktisadî idare son olarak da şu aşamaya varmış bulunmaktadır :

Yugoslav Anayasasının 7 Nisan 1963 de değiştirilmesi ile bir takım gerçekler ve hukuk kurallarının arasındaki ilgi yeniden ortaya konmuştur. Şöyle ki :

Devlet mülkiyetinin yanısıra ,toplumsal ve korporatif mülkiyet kabul edilmiş, özellikle de konumuz bakımından sınaî alanda auto-gestion ilkesinin temeli Anayasa'ya oturtulmuştur. Hemen işaretleyelim ki, bu daha önce de, 7 Mart 1956 tarihli «İktisadî teşebbüslerin toplu gelir ve kazancının dağıtımı hakkındaki Kararname» de de öngörülen bir nokta idi³¹.

Bu duruma göre, gerçekte çatışan ve çelişen bir durum yoktur.

Asistan Dr. Mehmedcan KÖKSAL

YARARLANILAN ESERLER

- Bobrovski, C.* — La Yougoslavie Socialiste, Lib. Armand Colin, Paris 1956.
Castellan, G. — Yougoslavie, un protestanisme Marxiste, Les Annales de l'Economie Collective, 48 è Année nos 559/561 Mars 1960.
Djordjevic, J. — La Yougoslavie, Démocratie Socialiste, P.U.F. Paris 1959.
Durand, C. — La Réforme de la Constitution de la République fédérative populaire Yougoslavie (13 Janvier 1953) et le Droit Constitutionnel de la Doctrine marxiste - léniniste R.D.P. 1954.

29) *Mouskhely* : 897 vd.

30) Netekim bkz: *Durand, C.* : La Réforme de la Constitution de la République fédérative populaire Yougoslavie (13 Janvier 1953) et le Droit Constitutionnel de la Doctrine marxiste - léniniste, R.D.P. 1954, sa. 86 - 123.

31) *Ferretjans, J. P.* : La Constitution du 7 Avril 1963 de la République Socialiste Fédérative de Yougoslavie et l'Unité Marxiste du Pouvoir d'Etat, R.D.P. 1963, sa. 939 vd.

- Fabre, M. H.* — La Constitution du 31 Janvier 1946, R.D.P. 1946.
- Ferretjans, J. P.* — La Constitution du 7 Avril 1963 de la République Socialiste Fédérative de Yougoslavie et l'Unité Marxiste du Pouvoir d'Etat, R.D.P. 1963.
- Hauriou, A.* — Cours de Droit Constitutionnel Etranger, Cours de Droit 1961/1962, Paris 1962.
- Katzarof, K.* — Le Problème du Contrôle en matière de Nationalisations, Droit Social No. 7/8 1957.
- Lescuyer, G.* — Le Contrôle de l'Etat sur les Entreprises Nationalisées L.G.D.J. Paris 1959.
- Marczewski, J.* — Planification et Croissance Economique des Démocraties Populaires, Tom I/II P.U.F. Paris 1956.
- Mouskhely, M.* — La Notion Soviétique de Constitution, R.D.P. 1955.
- Paraf, P.* — Les Démocraties Populaires, Ed. Payot, Paris 1962.
- Philip, A.* — La Démocratie Industrielle, P.U.F. Paris 1955.
- Stainov, P.* — La Nature Juridique des Actes de Planification dans l'Etat Socialiste, R.D.P. 1963.
- Stoyanovitch, K.* — Le Régime Socialiste Yougoslave, L.G.D.J. Paris 1961.
- Uvalic, R.* — Le Marxisme à la lumière de l'expérience Yougoslave, Influence des Expériences Communistes sur les Doctrines, Centre d'Etude des Pays de l'Est Institut de Sociologie Solvay Université Libre de Bruxelles Semaine d'Etudes 27/31 Octobre 1958 en Collaboration avec le Centre national pour l'Etude des pays à régime Communiste, Bruxelles 1959.
- Vedel, G.* — Les Démocraties Soviétiques et Populaires, Cours de Droit 1956/1957 Paris 1957.